

EUROPOS BENDRIJŲ KOMISIJA

Briuselis, 20.4.2005
KOM(2005) 137 galutinis

**KOMISIJOS KOMUNIKATAS TARYBAI, EUROPOS PARLAMENTUI, EUROPOS
EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ
KOMITETUI**

Dėl Bendrijos civilinės saugos mechanizmo tobulinimo

1. PAGRINDINIAI FAKTAI IR DALYKAS

1.1. Pagrindiniai faktai

Bendrijos saugos mechanizmas padeda ir palengvina sutelkti gyvybiškai svarbią civilinės saugos pagalbą neatidėliotinoms nelaimės ištiktų šalių reikmėms. Tokia pagalba teikiama padarius išvadas iš ankstesnių atvejų ir remiantis patirtimi, įgyta teikiant pagalbą įvairių ankstesnių nelaimių aukoms ES teritorijoje ir už jos ribų, pavyzdžiui, kilus potvyniams centrinėje Europoje (2002 m.) ir Prancūzijoje (2003 m.), laivui *Prestige* patyrus avariją (2002 m.), po žemės drebėjimo Alžyre (2003 m.), Irane (2003 m.) ir Maroke (2004 m.), kilus miškų gaisrams Prancūzijoje ir Portugalijoje (2003 m., 2004 m.) bei po sprogimo Asunsjone (2004 m.). Neseniai Švedija ir Albanija pasinaudojo mechanizmu prašydamos pagalbos likviduojant atitinkamai didelės audros ir sniego audrų pasekmes.

Mechanizmas buvo greitai ir veiksmingai panaudotas 2004 m. gruodžio mėnesį cunamio sukeltos nelaimės Pietų Azijoje metu. Pats plačiausias mechanizmo panaudojimas nuo jo sukūrimo Pietų Azijoje geriau atskleidė kai kuriuos Europos pagalbos katastrofų atvejais sistemos aspektus, kurie ankstesnių nelaimių metu nebuvo išryškėję.

Dabar yra visuotinai pripažįstama, kad reikia dar labiau sustiprinti Europos priemones, skirtas civilinės saugos operacijoms. Todėl Komisija pasiūlė sukurti Greitojo reagavimo ir pasirengimo didelio masto ekstremalioms situacijoms priemonę¹, taip sukuriant teisinę bazę civilinės saugos operacijoms finansuoti. Šiame komunikate pateikiami tolimesnių priemonių, stiprinant Sąjungos paramą šioje srityje, metmenys.

1.2. Tarybos ir Europos Parlamento prašymai

2005 m. sausio 7 d. nepaprastojo Bendrųjų reikalų ir išorės santykių tarybos posėdžio metu buvo nuspręsta išnagrinėti, kaip būtų galima patobulinti mechanizmą, įskaitant jo analitinį aspektą, bei ištirti galimybes išplėsti ES greitojo reagavimo gebėjimus nelaimių atvejais. Be to, 2005 m. sausio 31 d. po cunamio Indijos vandenyne sukeltos nelaimės patvirtintame ES veiksmų plane yra nustatytos pagrindinės veiklos kryptys, tiesiogiai susijusios su civiline sauga.

Tarybos prašymas sutampa su Europos Parlamento skatinimu „sukurti specializuotas, tinkamomis priemonėmis aprūpintas visuomenines civilinės saugos grupes, kurios būtų kartu apmokomos ir būtų pasiruošusios veikti stichinių, ekologinių ar humanitarinių, o taip pat pramonėje įvykusių nelaimių atveju ES ir kitose pasaulio teritorijose“².

Kai kurios valstybės narės savo ruožtu pateikė pasiūlymų pagerinti ES civilinės saugos pajėgumus. Nors valstybių narių pateiktuose pasiūlymuose yra skirtumų, tačiau, atrodo, kad bendrai sutariama remtis jau egzistuojančiu mechanizmu, o ne kurti papildomas besidubliuojančias struktūras.

1 KOM (2005) 113 galutinis, 2005 4 6.

2 Europos Parlamento rezoliucija dėl neseniai cunamio Indijos vandenyne sukeltų nelaimių, 2005 m. sausio 13 d.

1.3. Šio komunikato paskirtis

Šiame komunikate yra konkrečiai aptariamas Bendrijos civilinės saugos mechanizmas, kuris gali būti naudojamas ES teritorijoje ir trečiosiose šalyse. Jame aptariama tai, koku būdu Komisija siūlo spręsti Tarybos prašymuose keliamus uždavinius, susijusius su civiline sauga, priimdama priemones dviejuose atskiruose lygiuose.

Artimiausiu metu vykdoma veikla bus skirta mechanizmui tobulinti ir optimaliau teikti pagalbą, remiantis šiuo metu galiojančiais teisės aktais. 3 dalyje pateiktos siūlomos priemonės turėtų padėti geriau išreikšti Europos solidarumą artimiausiu metu, nekeičiant dabar galiojančių teisės aktų.

Taip pat yra pateikiami pasiūlymai dėl struktūrinių mechanizmo reformų, skirtų sustiprinti civilinės saugos pajėgumus, ateityje leisiančias Sąjungai reaguoti greičiau ir efektyviau visų rūšių katastrofų atvejais. Siekiant įgyvendinti reformas, aprašytas 4 dalyje, reikės iš dalies pakeisti mechanizmą sukuriantį Tarybos sprendimą.

Siūlydama tokias mechanizmo stiprinimo priemones, Komisija taip pat siekia padidinti mechanizmo ir kitų priemonių, kurios gali būti sutelktos šalinant įvairių nelaimių, su kuriomis ES susiduria savo teritorijoje ir už jos ribų, pasekmes, tarpusavio sąveiką ir papildomumą taip padidindama visų ekstremaliems atvejams ES naudojamų priemonių nuoseklumą.

1.4. Šio komunikato taikymo sritis

Šis komunikatas yra skirtas tik pagal mechanizmą teikiamai pagalbai civilinės saugos srityje. Civilinės saugos esmė – teikti skubią pagalbą pirmosiomis valandomis ir dienomis po katastrofos³. Taip pat, kaip ir EC humanitarinės pagalbos atveju, jos tikslas yra išgelbėti gyvybes ir sušvelninti katastrofos padarinius pirmosiomis dienomis. Tačiau civilinė sauga nuo EB humanitarinės pagalbos skiriasi keturiais aspektais: civilinės saugos atveju galima šalinti nelaimės padarytą žalą ir aplinkai, ir žmonėms, ją teikia komandos, ekspertai, o reikalingą įrangą teikia mechanizme dalyvaujančių valstybių vyriausybės, o ne humanitarinės organizacijos (specializuotos Jungtinių Tautų agentūros, Raudonojo Kryžiaus agentūros arba NVO), dalyvaujančios ECHO; civilinės saugos pagalba gali būti teikiama ir ES teritorijoje, ir už jos ribų, mechanizmą taip pat galima panaudoti BUSP vykdomoms operacijoms padėti ir palengvinti.

I šį komunikatą yra įtrauktos visų rūšių nelaimės, kurių atveju mechanizmas gali būti naudojamas, įskaitant ir įvykius už ES ribų. Nors procedūros, taikomos nelaimių trečiosiose šalyse⁴ ir ES atveju skiriasi, jose yra bendrų aspektų, kuriuos tikslinga aptarti tame pačiame komunikate.

Strateginių infrastruktūrų apsauga ir atitinkamos pasirengimo priemonės nėra šio komunikato objektas, jame taip pat nėra aptariamos priemonės, kuriomis siekiama sušvelninti

3 Dažniausiai tai apima paieškos ir gelbėjimo operacijas, skubią medicinę pagalbą, gaisrų gesinimą, laikinos pastogės suteikimą, maisto ir vandens teikimą. Priklausomai nuo nelaimės pobūdžio tai dažnai gali būti ir daugiau techninės priemonės, pavyzdžiui lėktuvai gaisrams gesinti (miškų gaisrų atvejais), pumpavimo įranga (potvynių atvejais), teršalų surinkimo laivai (jūros užteršimo atvejais) bei nustatymo ir nukenksminimo įranga (cheminių ir branduolinių avarijų atvejais).

4 Dėl operacijų trečiosiose šalyse žr. 2001 m. spalio 23 d. Tarybos sprendimo, įkuriančio Bendrijos mechanizmą, skirtą sustiprinti bendradarbiavimą civilinės saugos operacijose (2001/792/EB, Euratomas).

teroristinių išpuolių tarpinės pasekmės ir kurios yra būtinos užtikrinant laisvę, saugumą ir teisingumą. Tokios priemonės yra Tarybos sprendimo, kuriuo sukuriamą speciali programa „Terorizmo prevencija, pasirengimas ir pasekmių valdymas“, patvirtinto 2005 m. balandžio 6 d.⁵, objektas.

Jame taip pat nėra aptariama didelio masto nelaimės patyrusioms valstybėms narėms ir kandidatėms skiriama finansinė pagalba iš jau egzistuojančio ES solidarumo fondo ir pagal naują 2005 m. balandžio 6 d. patvirtintą Solidarumo fondo pasiūlymą⁶. Pastarojo tikslas yra teikti finansinę pagalbą, padėsiančią nelaimę patyrusiuose regionuose kuo greičiau atkurti normalias gyvenimo sąlygas ir prisidėti prie finansinių kompensacijų terorizmo aukoms išmokėjimo. Jis tai pat yra skirtas skubiai medicininei pagalbai ir gyventojų prevencinėms priemonėms nuo galinčių kilti ligų, įskaitant išlaidas vakcinoms, vaistams, medicinos prekėms, įrangai ir infrastruktūrai gelbėjimo operacijų metu.

2. DABARTINĖ CIVILINĖS SAUGOS SISTEMA

2.1. Teisinės civilinės saugos priemonės

Dabartinė bendradarbiavimo civilinės saugos srityje sistema yra paremta dviem teisinėmis priemonėmis.

2001 metų spalio mėnesį sukurtas Bendrijos civilinės saugos mechanizmas⁷ yra operatyvinė priemonė, skirta pagerinti civilinės saugos pagalbos parengimą ir nedelstiną jos sutelkimą įvykus nelaimei. Jis gali būti panaudotas įvykus stichinei katastrofai ar žmogaus sukeltoms nelaimėms, įskaitant branduolines avarijas. Šiuo metu mechanizmo veikloje dalyvauja 30 valstybių – 25 ES valstybės, Bulgarija, Rumunija, Lichtenšteinas, Norvegija ir Islandija. Finansavimas yra skiriamas kiekvienais metais.

Pagal Civilinės saugos veiksmų programą⁸ finansuojama prevencijos, pasirengimo ir efektyvaus operacijų vykdymo veikla. Jos galiojimas baigiasi 2006 m. pabaigoje.

Laikotarpiui po 2007 metų Komisija patvirtino Tarybos reglamento pasiūlymą dėl naujos Greitojo reagavimo ir pasirengimo didelio masto ekstremalioms situacijoms priemonės sukūrimo. Šiuo pasiūlymu yra siekiama sukurti naują teisinį pagrindą, pagal kurį būtų teikiama Bendrijos finansinė parama civilinės saugos veiksams ir priemonėms, skirtoms pasirengti nelaimėms ir vykdyti gelbėjimo operacijas jų metu ES teritorijoje ir mechanizme dalyvaujančiose šalyse. Pasiūlytoji stabilumo priemonė yra finansinės paramos civilinės saugos veiksams už ES ribų teisinis pagrindas.

2.2. Mechanizmo vaidmuo

Mechanizmo veikimo pagrindas yra Monitoringo ir informacijos centras (MIC), įsikūręs Europos Komisijoje Briuselyje. Skubiais atvejais Komisija per Monitoringo ir informacijos

5 KOM (2005)124 galutinis, 2005 4 6.

6 KOM (2005)108 galutinis, 2005 4 6.

7 Tarybos sprendimas 2001/792/EB, Euratomas

8 1999 m. gruodžio 9 d. Tarybos sprendimas, nustatantis Bendrijos civilinės saugos veiksmų programą (1999/847/EB).

centrą (MIC), veikiantį visą parą, gali lengviau sutelkti valstybių narių civilinės saugos priemonės.

Šalys, patyrusios didelio masto nelaimę, nepriklausomai, ar jos priklauso Sąjungai, ar ne, gali paprašyti pagalbos per MIC. MIC nedelsdamas perduoda prašymą į nacionalinių kontaktinių punktų tinklą. Nacionaliniai kontaktiniai punktai informuoja MIC, ar jie gali suteikti pagalbą. MIC apibendrina pateiktus atsakymus ir informuoja prašančiąją šalį apie galimą suteikti pagalbą. Nelaimę patyrusi šalis pasirenka jai reikalingiausią pagalbos rūšį ir susisiečia su pagalbą pasiūliusia šalimi. MIC taip pat gali suteikti techninę pagalbą, pavyzdžiui, sudaryti geresnes galimybes naudotis palydoviniais vaizdais, jis taip pat atlieka informacijos centro vaidmenį: surenka duomenis ir skleidžia atnaujintą informaciją visoms dalyvaujančioms šalims.

Taikomų procedūrų tipas priklauso nuo to, ar pagalbos operacijos vykdomos ES, ar už jos ribų. Operacijų ES teritorijoje atveju, pagalbos prašanti šalis pati koordinuoja per mechanizmą gautą pagalbą. Operacijų už ES ribų atveju civilinės pagalbos veiksmai yra koordinuojami Komisijos ir Pirmininkaujančios valstybės narės, joms glaudžiai bendradarbiaujant. Tokios operacijos gali būti vykdomos kaip nepriklausomos operacijos arba prisidedant prie tarptautinių organizacijų operacijų. Pastarųjų operacijų atvejais MIC glaudžiai bendradarbiauja su ECHO ir JT OCHA (Jungtinių tautų humanitarinių reikalų koordinavimo biuras), kuris yra atsakingas už bendrą skubios tarptautinės pagalbos koordinavimą. Operacijų už ES ribų atveju MIC gali per kelias valandas nusiųsti ekspertus į įvykio vietą įvertinti poreikių, koordinuoti civilinės saugos operacijas ir atlikti tarpininko su kompetentingomis institucijomis ir tarptautinėmis organizacijomis vaidmenį. Sprendimai dėl vertinimo ekspertų siuntimo yra priimami konsultuojantis su Pirmininkaujančia valstybe nare. BUSP srities krizių valdymo operacijoms mechanizmas naudojamas pagal atskirą tvarką⁹.

Mechanizmas taip pat yra skirtas gerinti pasirengimą. Jis remiasi duomenų baze, kurioje kaupiama informacija apie valstybių turimas civilinės saugos priemones, skirtas gelbėjimo operacijoms. Mechanizmo reikmėms taip pat galima naudotis karine duomenų baze, kurios duomenis apibendrina Europos Sąjungos karinis štabas (angl. EUMS) ir iš kurios paaiškėja bendra situacija apie turimus išteklius nelaimės padariniams likviduoti. Į civilinės saugos duomenų bazę įtraukti ekspertai ir komandų vadovai yra kviečiami dalyvauti mokymų programoje, kurią sudaro kursai, pratybos ir ekspertų mainų sistema. Siekiant užtikrinti veiksmingą MIC ir nacionalinių kontaktinių punktų keitimąsi informacija šiuo metu yra diegiama Bendra ekstremalių situacijų susižinojimo ir informavimo sistema (CECIS).

3. BENDRIJOS CIVILINĖS SAUGOS MECHANIZMO TOBULINIMAS

Veiksmų plane yra nustatytos 4 galimos mechanizmo tobulinimo sritys: geresnis pasirengimas civilinės saugos operacijoms, analizės ir vertinimo priemonių tobulinimas, koordinavimo stiprinimas ir pagalbos ES piliečiams, esantiems nelaimės vietoje už ES ribų, gerinimas. Toliau išvardijamos priemonės gali būti įgyvendinamos nekeičiant šiuo metu galiojančių teisės aktų.

⁹ 2003 m. rugsėjo 29 d. bendra Tarybos ir Komisijos deklaracija, nustatanti specialią mechanizmo naudojimo tvarką BUSP srities krizių valdymo operacijų atvejais.

3.1. Pasirengimo stiprinimas

Pastaraisiais metais padarytos investicijos į mokymą, pratybas ir pasirengimą suteikė galimybę užtikrinti veiksmingą civilinės saugos pajėgų sutelkimą, teikiant pagalbą nuo nelaimių nukentėjusioms šalims ES teritorijoje ir už jos ribų. Veiksmų plane yra rekomenduojama tęsti darbus, susijusius su galimų scenarijų nustatymu, stiprinti mokymo programas ir didinti sąveikumą, įskaitant civilinį ir karinį sąveikumą.

Civilinės saugos pajėgumų įvertinimas

Pastaraisiais mėnesiais Komisija dirbo galimų scenarijų nustatymo srityje, siekdama sukaupiti informaciją apie kiekvienos valstybės turimus išteklius, kuriuos ji galėtų skirti didelio masto teroristinio išpuolio kitoje šalyje atveju. Toks darbas valstybėms narėms suteikia galimybę nustatyti Europos civilinės saugos sistemos trūkumus ir silpnąsias puses bei yra būtinas etapas, siekiant padidinti turimų priemonių sąveikumą.

Tą darbą reikia atlikti kuo skubiau, apimant ir stichines bei kitokio pobūdžio nelaimės, kurių atveju tikėtinas civilinės saugos priemonių sutelkimo poreikis. Tam reikia visų valstybių narių aktyvaus ir visapusiško dalyvavimo. Todėl Komisija prašo tų kelių valstybių, kurios to dar neatliko, kuo skubiau pateikti visą reikalingą informaciją.

Komisija toliau atliks tarpininko su ES kariniu štabu (angl. EUMS) vaidmenį, siekdama gauti tinkamą visų turimų priemonių įvertinimą¹⁰.

Modulinis metodas

Rengdama išplėstinius scenarijus, Komisija siūlo, kad kiekviena dalyvaujanti šalis iš anksto nustatytų atskirus modulius, kuriuos būtų galima panaudoti labai greitai ir kuriuos šalis galėtų skirti (kiekvienam konkrečiam atveju gavusi patvirtinimą) Europos vykdomoms civilinės saugos operacijoms. Kai bus aiškiai nustatyti pagrindiniai moduliai, jų dalyviai bus pakviesti dalyvauti specialiuose pritaikytuose kursuose ir pratybose.

Tai reiškia, kad ateityje MIC valstybių narių paprašys sutelkti konkrečius modulius. Toks metodas MIC leis parengti nuoseklias pagalbos priemones ir tiksliau nustatyti konkrečius kiekvienos nelaimės situacijai būdingus poreikius.

Toks modulių metodas bus logiškas dabartinės sistemos, pagal kurią daugelis valstybių narių gali per labai trumpą laiką sutelkti kai kurias pagalbos komandas, raidos tęsinys. Jis turi dar vieną privalumą, t.y. juo naudojantis galima visapusiškai pasinaudoti kiekvienos šalies turima skirtinga kompetencija.

Modulių kūrimas taip pat bus svarbi priemonė stiprinant tarptautinius reagavimo į katastrofas pajėgumus. Be to, ES galės skirti konkrečius iš anksto nustatytus civilinės saugos pagalbos priemonių rinkinius trečiosioms šalims. Kuriant modulinį metodą bus skiriamas dėmesys, kad jie būtų suderinami su JT moduliais ir standartais bei juos papildytų.

Mokymas ir pratybos

10 Komunikate „Dėl ES veiksmų nelaimių ir krizių atvejais stiprinimo“ Komisija pateikė pasiūlymus sustiprinti Komisijos ir ES karinio personalo ryšius, įskaitant ryšių palaikymo pareigūnų delegavimą į bendrą civilių ir kariškių grupę. KOM(2005) 153 galutinis, 2005 4 20.

Mokymo kursai ir imitacinės pratybos padeda didinti sąveikumą ir įdiegti bendrus kartu vykdomų operacijų principus. Dabar šioje srityje vykdoma veikla turi būti tęsiama, o prireikus vykdoma ir intensyviau. Tai gali būti ir specialių (pvz.: vertinimo metodai) arba konkrečioms tikslinėms grupėms skirtų mokymų ir pratybų organizavimas. Reikėtų paskatinti kursuose ir pratybose dalyvauti kolegas kariškius, siekiant skatinti civilinio ir karinio sektoriaus sąveikumą. Taip pat bus išnagrinėtas tokių mokymų suderinamumas ir galima sinergija su Jungtinių Tautų ir Raudonojo Kryžiaus vykdomais mokymais, siekiant sukurti bendrą operacijų vykdymo ir sąveikumo kultūrą.

3.2. Poreikių analizė ir įvertinimas

Ankstyvas perspėjimas ir analizė

Civilinės saugos srityje sustiprinus ryšius tarp MIC ir ES bei JT turimų ankstyvo perspėjimo sistemų, būtų galima sutaupyti brangaus laiko. Centras turėtų gauti visus turimus perspėjimus apie stichines nelaimes tam, kad galėtų greitai nustatyti, ar tai gali pagrįsti pagalbos prašymą, bei sutrumpinti civilinės saugos operacijoms parengti reikalingą laiką.

MIC turi būti suteikta galimybė nuolatos gauti informaciją apie katastrofos sukeltą situaciją kaitą, gaunant informaciją iš visų prieinamų informacijos šaltinių¹¹. Reikia jam sudaryti galimybę nedelsiant išanalizuoti naujus faktus ir gautas ataskaitas tam, kad jis galėtų nustatyti galimą poveikį ir įvertinti galimus civilinės saugos poreikius. Sprendžiant šiuos uždavinius bus labai naudingi ES turimi moksliniai ir techniniai ištekliai, įskaitant informacines ir priežiūros sistemas.

Tuo tikslu MIC privalės turėti tikrą visą parą veikiančią budėjimo sistemą¹², kuri užtikrintų neatidėliotinus reagavimo veiksmus, kurioje dirbtų pakankamas pamaininių darbuotojų skaičius, leidžiantis sutelkti reikiamas darbuotojų pajėgas kiekviename įvykių etape.

Tikslesnis poreikių įvykio vietoje nustatymas

Viena iš svarbiausių išvadų, padarytų po neseniai įvykusios cunamio katastrofos, buvo sustiprinti pajėgas, nustatančias poreikius įvykio vietoje, siekiant nustatyti tikslus įvairių sričių, kuriose specializuojasi civilinės sauga, poreikius. Tos priemonės, savaime suprantama, bus įgyvendinamos glaustai bendradarbiaujant humanitarinės pagalbos atvejais su ECHO ir su Jungtinių Tautų pagalbos komandomis ir kitomis vertinimą nelaimės vietoje atliekančiomis komandomis bei papildant vieni kitų veiklą. Stiprinant ES civilinės saugos poreikių įvertinimo gebėjimus turėtų būti sustiprinti bendri turimi ištekliai tiek racionaliau panaudojant ES išteklių dalį Jungtinių Tautų operacijose, tiek sukuriant papildomus pajėgumus ES viduje.

Ateityje MIC turės sugebėti priklausomai nuo katastrofos dydžio nusiųsti ne didesnes kaip 5 asmenų vertinimo komandas, o ne atskirus ekspertus. Todėl valstybės narės turi iš anksto MIC pranešti apie visus ekspertus, kuriuos jos gali nusiųsti į trumpalaikes komandiruotes ir įvykus nelaimei patvirtinti tų ekspertų galimybes atvykti.

11 Esami informacijos šaltiniai yra, pavyzdžiui, ES delegacijos, RELEX krizių kambarys, ECHO krizių kambarys ir ekspertai, ECURIE sistema, priemonės, tokios kaip perspėjimo apie pavojų sistema GDAS, kuriomis galima naudotis per Jungtinį mokslinių tyrimų centrą ir Mokslinių tyrimų GD bei JT perspėjimo apie pavojų sistema UNDAC.

12 Šiuo metu MIC, bendradarbiaudamas su Komisijos Saugumo direktoratu, turi visą parą teikiamos pagalbos sistemą, kurią sudaro personalas, pasirengęs teikti pagalbą per 30 min.

Be to, reikia iš naujo apsvarstyti vertinimo metodus ir normas, atsižvelgiant į Jungtinių Tautų ir kitų organizacijų priimtus ir suderintus metodus bei normas, siekiant parengti nuoseklią mechanizmo civilinės saugos poreikių vertinimo metodiką.

Vertinimo kokybę galima dar pagerinti suteikiant galimybę vertinimo ekspertams dalyvauti specialiuose mokymuose. Tai būtų veiklos koordinavimo su Jungtinėmis Tautomis, ECHO, IFRC ir su kitais ekspertais mokymai ir mokymai apie vertinimo metodologijas ir normas.

Kaip Taryba nusprendė 2004 m. spalio 4 d., Komisija sukurs vienodas emblemas nelaimės vietoje pagal mechanizmą dirbantiems darbuotojams. Tai padės sustiprinti priklausymo Europos civilinės saugos pajėgoms jausmą bei akivaizdžiau parodyti ES atliekamą darbą nelaimės vietoje.

3.3. Koordinavimo stiprinimas

Taryba paprašė Komisijos pasiūlyti priemones, padėsiančias geriau koordinuoti valstybių narių teikiamą pagalbą Sąjungos atskirai arba kartu su kitomis tarptautinėmis organizacijomis vykdomoms operacijoms.

Koordinuotas civilinės saugos priemonių teikimas Europos lygiu

Tam, kad ES galėtų veikti visiškai sklandžiai, reikėtų, kad valstybės narės bendradarbiautų pasitelkdamos mechanizmą. Pietų Azijos katastrofos pagalbos operacijos metu išryškėjo labai dideli valstybių narių metodų skirtumai. Taigi reikia, kad valstybės narės rimtai įsipareigotų bendradarbiauti Europos lygiu – padėdamos Jungtinėms Tautoms ir nukentėjusioms šalims – tam, kad mechanizmo galimybės būtų optimaliai išnaudotos.

Siekiant tarpusavio papildomumo ir koordinavimo su Jungtinėmis tautomis

Operacijų trečiosiose šalyse atveju ES turi sugebėti prisidėti prie nacionalinių valstybės ar vietos institucijų vykdomų darbų ir visapusiškai dalyvauti Jungtinių Tautų koordinuojamose tarptautinėse gelbėjimo operacijose. Operacijų už ES ribų atveju JT OCHA yra visuotinai laikomas pagrindiniu koordinatoriumi. Katastrofos Pietų Azijoje metu mechanizmas veikė glaudžiai bendradarbiaujant su OCHA ir jo darbuotojais, dirbusiais nelaimės vietoje. Dabartinis bendradarbiavimas ir koordinavimas su Jungtinėmis Tautomis, kuris remiasi 2004 metais pasiektu susitarimu¹³ bus vystomi visose pagrindinėse katastrofos padarinių šalinimo veiklos srityse tiek nelaimės vietoje, tiek ir generaliniame štabe. Komisija užtikrins, kad susitarimas su OCHA būtų visiškai įgyvendinamas tam, kad būtų optimaliau panaudojami turimi ištekliai ir katastrofos trečiosiose šalyse atveju būtų užtikrinta koordinuota pagalba.

Tarpusavio papildomumo ir koordinavimo su humanitarine pagalba vystymas

Dažnai nelaimės atveju civilinės saugos pagalba teikiama pagal humanitarinės pagalbos poreikį, taip prisidedant prie humanitarinės pagalbos teikimo apskritai. Todėl svarbu užtikrinti, kad civilinės saugos pagalba visuose operacijų etapuose būtų gerai suderinta su humanitarinės pagalbos teikėjais.

13 JT OCHA ir Europos bendrijų Komisijos apsikeitimas laiškais dėl bendradarbiavimo teikiant pagalbą nelaimių atvejais (jei nelaimės ištiktoje šalyje vykdomos vienalaikės intervencijos), 2004 m. spalio 27-28d.

Bendrijos lygiu mechanizmo veiksmai nelaimės vietoje ir generaliniame štabe taip pat yra derinami su ECHO, siekiant užtikrinti koordinuotą Europos pagalbą katastrofų atveju. Komisijos veiklos procedūrose jau yra pabrėžiama EB humanitarinės pagalbos ir civilinės saugos sinergijos svarba, jomis bus siekiama tą sinergiją didinti, priklausomai nuo humanitarinės pagalbos ir civilinės saugos specifinių vaidmenų ir lyginamųjų privalumų. Jau pradėti darbai, susiję su bendrai padarytomis išvadomis ir ryšiu tarp planavimo ir įgyvendinimo etapų, bus tęsiami, siekiant teikti koordinuotą jungtinę pagalbą tada, kai tos pačios katastrofos atveju pagalba teikiama pagal dvi priemones.

Operacijų planavimo pajėgumų stiprinimas

MIC planavimo pajėgumai turi būti pagerinti. Tai leis centrui vaidinti svarbesnį vaidmenį planuojant ir koordinuojant valstybių narių transportą, skirstant ir tiekiant jų civilinės saugos priemones ES teritorijoje ir už jos ribų.

Koordinavimo nelaimės vietoje stiprinimas

Jei operacijos vykdomos ne ES teritorijoje, generalinio štabo pajėgos turi būti stiprinamos taip pat kaip ir koordinavimo nelaimės vietoje pajėgos. Siekiant geresnio Europos civilinės saugos koordinavimo, reikėtų pagerinti Europos nelaimės vietose vykdomų operacijų koordinavimą.

Įkūrus bendrą kontaktinį punktą visoms ES civilinės saugos pajėgoms, pagerėtų vietinės valdžios institucijų ir Jungtinių Tautų koordinavimo galimybės. Taip galėtų būti koordinuojami Europos civilinės saugos priemonių pristatymas, skirstymas, teikimas, o taip derinama veikla su pat išorės pagalbos teikėjais, įskaitant Jungtines Tautas, vietas ir tarptautines NVO.

Veiklos koordinavimas su karinėmis pajėgomis

Karinių pajėgų panaudojimas civilinės saugos operacijoms už ES ribų turi būti vykdomas laikantis atitinkamų tarptautinių taisyklių, ypač 1994 m. nuostatų dėl karinių pajėgų panaudojimo civilinės saugos (angl. MCDA) gelbėjimo operacijoms katastrofų atveju (taip vadinamų Oslo gairių) ir 2003 m. JT gairių dėl MCDA panaudojimo sudėtingoms gelbėjimo operacijoms ir, jei veiklą koordinuoja Jungtinės Tautos, pripažįstant jų koordinacinį vaidmenį.

Tačiau vykdant gelbėjimo operacijas cunamio atveju tapo aišku, kad karinės pajėgos didelio masto katastrofų atvejais gali būti labai vertingos ir kad reikia užtikrinti geresnį koordinavimą su kariškiais. Jei karinių pajėgų panaudojimas yra reikalingas ir jis atitinka tarptautines gaires, turi būti sudaryta galimybė mechanizme panaudoti tuos išteklius prisidedant prie civilinės pagalbos operacijų.

Priminimui, 2004 m. gegužės 17 d. Taryba priėmė išsamias taisykles dėl galimybės naudotis karinėmis duomenų bazėmis mechanizmo reikmėms. Jose yra nustatytos procedūros dėl karinių pajėgų panaudojimo mechanizmo reikmėms teroristinių išpuolių ES teritorijoje atvejais. Tose procedūrose yra numatyta, kad pagal mechanizmą visi gauti pagalbos prašymai perduodami civilinės saugos nacionaliniams kontaktiniams punktams, kurie, atsakydami į šiuos pagalbos prašymus, pateikia duomenis apie turimus pagalbai skirtus karinius išteklius ir pajėgas. Panašios procedūros turėtų būti parengtos ir kitokių nelaimių atvejams tam, kad karinės pajėgos prireikus būtų sutelktos greičiau ir veiksmingiau.

Veiksmingai naudojantis Europos karine duomenų baze taip pat galima lengviau pasinaudoti ES kariniais ištekliais. Komisijos komunikate „Dėl ES veiksmų nelaimių ir krizių atvejais stiprinimo“¹⁴ yra nurodoma, kaip civilinių ir karinių grupių parengti specialūs planavimo scenarijai padėtų pasiekti šį tikslą.

Koordinavimo Komisijos viduje stiprinimas

Pietų Azijoje įgyta patirtis akivaizdžiai parodė Komisijos tarnybų veiklos tarpusavio koordinavimo svarbą. 2004 m. spalio 20 d. Komisija paskelbė apie ARGUS ir centrinio krizių centro sukūrimą¹⁵. Komisija taip pat pradėjo aktyviai analizuoti savo vidaus procedūras, siekdama, kad skubiais atvejais ji galėtų veikti veiksmingiau ir nuosekliau.

Transporto finansavimas

Geresnis Europos vykdomų civilinės saugos operacijų koordinavimas reiškia ir sugebėjimą sutelkti įvairias turimas pagalbos pajėgas, siekiant patenkinti nukentėjusių šalių poreikius. Kaip parodė cunamio operacijų metu įgyta patirtis, akivaizdžiai reikia didinti transporto pajėgumus civilinės saugos priemonėms iš Europos atgabenti. Mechanizmą sukuriančio Tarybos sprendimo nuostatomis MIC yra suteikiama galimybė užtikrinti civilinės saugos priemonių pristatymą. Pasiūlyta Greitojo reagavimo ir pasirengimo didelio masto ekstremalioms situacijoms priemonė, jei ji bus patvirtinta, suteiks galimybę padengti dalį transporto išlaidų, kilus nelaimėms ES arba mechanizme dalyvaujančių šalių teritorijoje¹⁶. Civilinės saugos priemonių vežimo išlaidų padengimas yra numatytas Stabilumo priemonės pasiūlyme.

3.4. Mechanizmo pritaikymas BUSP poreikiams

Feiros Europos vadovų Tarybos metu civilinė sauga buvo nurodyta kaip prioritetinga sritis, kurioje Europos krizių valdymo pajėgos turėtų būti sustiprintos. Bendrijos civilinės saugos mechanizmas atlieka svarbiausią vaidmenį įgyvendinant šias priemones. Komisija primena bendrą 2003 m. rugsėjo 29 d. padarytą pareiškimą, kuriuo buvo nustatyta mechanizmo panaudojimo tvarka BUSP srities operacijose. Komisija ir toliau bendradarbiaus su Taryba, siekdama, kad mechanizmas atitiktų būsimų pagal BUSP vykdomų operacijų poreikius.

3.5. Pagalbos ES piliečiams gerinimas

Taryba taip pat pabrėžė, kad yra būtina pagerinti ES piliečiams, esantiems nelaimės vietoje už ES ribų, teikiamą pagalbą ir pareiškė pageidavimą pradėti diskusijas apie galimą egzistuojančių struktūrų vaidmenį siekiant šio tikslo.

Pietų Azijos įvykių metu įgyta patirtis, parodė, kad civilinės saugos komandų ir konsulinių įstaigų bendradarbiavimas gali būti labai naudingas abiem pusėms operacijų už ES ribų atvejais. Naudodamasis visą parą veikiančiu administracijas jungiančiu tinklu, mechanizmas gali teikti vertingą pagalbą, ypač keisdamasis informacija apie visų valstybių narių poreikius dėl aukų identifikavimo komandų, grąžinimo į savo šalį ir evakuacijos (medicininės). Be to, MIC paskatino valstybes nares pasinaudoti pagalba atgabenančiais lėktuvais ES piliečiams į šalį grąžinti, tokiu būdu sujungiant klasikinę civilinės saugos pagalbą su konsuliniu

14 KOM(2005) 153 galutinis, 2005 4 20.

15 KOM(2004) 701 galutinis, 2004 10 20.

16 KOM(2005) 113 galutinis du 2005 4 6.

bendradarbiavimu. Prireikus Komisija yra pasirengusi suteikti galimybę naudotis mechanizmu atliekant naujas tokio pobūdžio užduotis.

4. ILGALAIKIAI VEIKSMAI, SKIRTI EUROPOS SĄJUNGOS CIVILINĖS SAUGOS PAJĖGUMAMS VYSTYTI

Taryba paprašė Komisijos parengti pasiūlymus, kurie Sąjungai sudarytų galimybę pasiekti kokybinės civilinės saugos veiklos pažangos ir sustiprinti jos pajėgumą. 2005 m. sausio 31 d. ES veiksmų plane yra išvardyti svarbiausi klausimai, į kuriuos reikia atsižvelgti, pavyzdžiui, išteklių sutelkimas, ryšiai su MIC ir ECHO bei kai kurių valstybių narių tarpusavio santykiai (pvz. naudojant realiu laiku veikiančią informacinę sistemą), karinių pajėgų, skirtų prisidėti prie civilinės saugos operacijų, koordinavimas ir nelaimės vietoje sukurtos koordinavimo struktūros.

Įvairiose situacijose greitai civilinės saugos priemonės sugebėjęs sutelkti mechanizmas pasirodė esąs veiksmingas ir gali prisidėti prie bendrų ES vykdomų operacijų pajėgų. Be pirmiau pateiktų mechanizmo patobulinimo pasiūlymų, taip pat yra siūloma atlikti struktūrines mechanizmo reformas, siekiant padidinti jo reagavimo pajėgumus.

4.1. Civilinės saugos išteklių sutelkimas

Bendrijos civilinės saugos mechanizmą sukuriančiu Tarybos sprendimu valstybėms narėms suteikiama galimybė sutelkti civilinės saugos išteklius Europos lygiu. Kaip buvo nurodyta pirmiau, remiantis scenarijais atliktas pagalbai reikalingų išteklių įvertinimas leis valstybėms narėms nustatyti trūkstamas mechanizmo civilinės saugos priemones.

Jei potencialiems poreikiams patenkinti neužtenka nacionalinių išteklių ir priemonių, reikia kitais būdais sukurti papildomų civilinės saugos išteklių nacionaliniu lygiu arba geriau sutelkti išteklius Europos lygiu.

2005 m. bus pasiūlytas naujas dokumentas, iš dalies pakeičiantis Tarybos sprendimą dėl mechanizmo, jis turi padėti sukurti pagrindą, kuriuo remiantis būtų galima nustatyti kiekybinius tikslus dėl Europos lygiu turimų civilinės saugos išteklių, siekiant prireikus padėti valstybėms narėms ir trečiosioms šalims.

4.2. Aktyviojo metodo link

Nesena patirtis rodo, kad operacijų už ES ribų atvejais galima prarasti brangaus laiko nuo įvykio pradžios iki pranešimo apie jį gavimo.

Sustiprinus MIC analitines pajėgas būtų galima naudoti aktyvesnius nelaimės padarinių likvidavimo metodus gavus pranešimą apie įvykį. Ateityje MIC turi būti įgaliotas per EK delegacijas, Bendrijos ekspertus, esančius įvykio vietoje arba kitais diplomatiniais kanalais informuoti trečiąsias šalis apie galimybę paprašyti pagalbos, kai iškyla akivaizdus civilinės saugos pagalbos poreikis. Tokiu būdu sutrumpintas laiko tarpas nuo įvykio iki pagalbos suteikimo. Jei šalis atsisako kreiptis pagalbos, jokių kitokių priemonių imtis nėra įmanoma.

4.3. Atsarginiai moduliai

Dabar valstybės narės pačios kiekvienu atskiru atveju nusprendžia, ar jos yra pasiruošusios suteikti paprašytus civilinės saugos išteklius, ar ne. Todėl Europos pagalbos suteikimo greitis priklauso nuo 25 šalių sprendimų priėmimo proceso.

Ateityje valstybės narės galės imtis papildomų priemonių, remdamosi 3.1 dalyje nurodytu modulinio metodu, susitardamos rezerve nuolatos palikti keletą pagrindinių modulių Europos civilinės saugos operacijoms. Be to, valstybės narės galės priimti politinį susitarimą – prieš bet kokią skubios pagalbos operaciją – sutelkti tuos rezervinius modulius, kai tik atitinkama kompetentinga Europos institucija paprašys nedelsiant juos panaudoti. Tai užtikrintų, kad keli pagrindiniai moduliai būtų visada pasirengę veikti ir leistų sutaupyti brangaus laiko, reikalingo civilinės saugos ištekliams sutelkti.

Net jei šalis iš anksto susitartų dėl nedelsiamo savo komandų išsiuntimo, vos tik gavus Europos prašymą, reikėtų priimti nuostatas, apibrėžiančias situacijas, peržengiančias nacionalinių poreikių ribas. Pavyzdžiui, atskiros valstybių narių grupės galėtų kartu užtikrinti kai kurių pagrindinių rezervinių modulių nuolatinę parengtį Europos lygiu.

Šios grupės turi būti panaudojamos greitai ir būti visiškai autonomiškos. Valstybės narės turi pasiekti aiškaus susitarimo dėl tų grupių panaudojimo reikalavimų ir sąlygų. Pratybomis ir mokymais galima pasiekti, kad šios grupės, kurios Europos civilinės saugos vykdomose operacijose atliks pagrindinį vaidmenį ir bus Europos civilinės saugos pajėgų branduolys, atitiktų sąveikumo reikalavimus.

4.4. Logistinio pagrindo stiprinimas

Mechanizmo reikmėms turi būti suteikti atitinkami logistiniai ištekliai. Tarybos reglamente pasiūlymas dėl Greitojo reagavimo ir pasirengimo didelio masto ekstremalioms situacijoms priemonės sukūrimo yra numatyta galimybė finansuoti būtinos greitojo reagavimo įrangos, kurios negali suteikti valstybės narės, nuomos išlaidas. Tai galėtų, pavyzdžiui, būti lėktuvai arba speciali įranga miškų gaisrams gesinti vasaros laikotarpiu. Operacijų už ES ribų atvejais, turi būti svarstomos sinergijos su Jungtinėmis Tautomis galimybės, ypač su jų Jungtiniu logistikos centru (angl. UN JLC) ir jų centriniu nelaimių valdymo pajėgumų registru (angl. UN Central Register for Disaster Management Capacities).

Savo komunikate „Dėl ES veiksmų nelaimių ir krizių atvejais stiprinimo“¹⁷, Komisija pasiūlė atlikti galimybių studiją dėl bendros logistinės bazės, skirtos tiesiogiai arba už ES ribų valdomoms operacijoms, sukūrimo.

4.5. Nelaimės atveju teikiamos pagalbos tarptautinio koordinavimo skatinimas

30 Europos šalių civilinės saugos ištekliams sutelkti skirtas Bendrijos mechanizmas turi platų intervencinių priemonių pasirinkimą. Tai yra ne tik bendros gelbėjimo priemonės nelaimių atveju, bet ir unikalūs aukšto lygio techninių priemonių rinkinys, pradedant nukenksminimo priemonių rinkiniais ir baigiant specializuota gaisrų gesinimo įranga. Tokią pagalbą galima tikslingai panaudoti prisidedant prie kitų tarptautinių humanitarinės pagalbos operacijų įvairių nelaimių atvejais.

17 KOM(2005) 153 galutinis 2005 4 20.

Mechanizmu, kuris yra paremtas Europos civilinės saugos pagalbos pridėtine verte ir kuris padeda Jungtinėms Tautoms atlikti pagrindinio lyderio vaidmenį, turi būti siekiama sustiprinti tarptautinį koordinavimą, siekiant optimaliau panaudoti turimus išteklius ir rasti nuoseklius sprendimus nelaimių trečiosiose šalyse atveju.

Tam reikia prisidėti prie veiksmų nelaimės vietoje koordinavimo procedūrų parengimo ir suderinimo bei poreikių vertinimo. Tam taip pat reikalingas aktyvesnis mechanizmo tarptautinis vaidmuo, glaudžiai bendradarbiaujant su OCHA ir atsižvelgiant į kitų tarptautinių organizacijų įgaliojimus.

5. IŠVADA

Šio komunikato 3 dalyje buvo apibendrintos priemonės, kurių galima greitai imtis, siekiant pagerinti mechanizmo veiksmingumą. 4 dalyje yra išdėstyti visi pasiūlymai dėl tolimesnio mechanizmo vystymo, dėl kurių teks padaryti dalinius pakeitimus mechanizmą sukuriančiame Tarybos sprendime.

Abiejose dalyse nurodytų pasiūlymų įgyvendinimui reikalingas finansavimas. Pasirengimo veikla ir priemonės Europos Sąjungoje yra įtraukti į Greitojo reagavimo ir pasirengimo priemonės pasiūlymą, Komisijos patvirtintą 2005 m. balandžio 5 d.¹⁸ Operacijos už ES ribų bus įtrauktos į Stabilumo priemonę¹⁹. Reikia paminėti, kad šiuos instrumentus dar turi patvirtinti Taryba.

Į šių pasiūlymų įgyvendinimui reikalingus žmogiškuosius išteklius bus atsižvelgta skirstant metinius asignavimus, tokio paskirstymo esmė – išteklius paskirstyti pagal politiniu lygiu nustatytus prioritetus. Bendrų išteklių, reikalingų pirmiau minėtai veiklai vykdyti, paskirstymas yra pateikiamas finansinėje pažymoje, pridėtoje prie Greitojo reagavimo ir pasirengimo didelio masto ekstremalioms situacijoms priemonės pasiūlymo. Jei nebus įmanoma visiškai finansuoti šių poreikių, reikės iš naujo apsvarstyti siūlomos veiklos apimtį.

Komisija kviečia Tarybą ir Europos Parlamentą pritarti šiame komunikate nurodytoms gairėms ir palaikyti jame nurodytus pasiūlymus.

18 KOM(2005) 113 galutinis 2005 4 6 .

19 KOM(2004) 630 galutinis 2004 9 29.